

Warszawa, dnia 25 lipca 2024 r.

Prof. dr hab. Maria Rogacka-Rzewnicka

Katedra Postępowania Karnego

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Warszawski

R E C E N Z J A

pracy doktorskiej **mgr ADRIANNY WĄCZEK**

pt. „**Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym w procesie karnym**”

UWAGI OGÓLNE

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska autorstwa Pani mgr Adrianny Wączek podejmuje doniosłą prawnie problematykę postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym w procesie karnym. Tytułowe zagadnienie zostało zaprezentowane z uwzględnieniem szerokiego *spectrum* zagadnień tematycznych, obejmujących – oprócz kwestii z zakresu prawa karnego procesowego – także rozważania konstytucyjne, międzynarodowe, historyczne, tak iż z przekonaniem mogę stwierdzić, że w dokonanym wyborze szczegółowych problemów znalazły się wszystkie ważne i kluczowe dla tematyki rozprawy doktorskiej zagadnienia badawcze. Recenzowana praca przynajmniej w połowie stanowi prezentację aspektów modelowych postępowania odwoławczego. Tytułowy kontekst rozważań, jakim postępowanie dowodowe jest jednym z najważniejszych kryteriów jurydycznej tożsamości tego etapu postępowania karnego. Autorka wyraźnie i trafnie to podkreśla w całej treści pracy, budując wokół tej tezy najważniejsze treści swych rozważań. Przyjęta szeroka perspektywa analityczna, zrealizowana w ramach poszczególnych zagadnień w sposób obszerny i rzetelny, przekonuje, że rozprawa doktorska autorstwa Pani mgr A. Wączek mogłaby zostać opatrzona uzupełniającym tytułem, wskazującym na ujęcie modelowe problematyki postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym.

Recenzowana dysertacja ma charakter teoretyczno-dogmatyczny. W ramach tej metody Autorka przeprowadza analizę regulacji prawnej z zakresu tematyki pracy oraz wykorzystuje metodę historyczno-opisową dla rekonstrukcji procesu kształtowania się postępowania dowodowego w postępowaniu odwoławczym w sprawach karnych, a ponadto metodę komparatystyczną w celu prezentacji zagranicznych modeli odwoławczych i ich porównania z rozwiązaniami polskimi. Brak jest natomiast w pracy odniesień empirycznych. Autorka nie tłumaczy tego braku ani w ogóle nie odnosi się do kwestii ewentualnego wykorzystania tej metody badawczej, co może wskazywać na wyjściowe odstępianie od prowadzenia badań aktowych, czy choćby ankietowych, które mogłyby unaocznić rzeczywistość realizacji postępowania dowodowego na etapie odwoławczym, pod kątem zgodności z obowiązującym modelem. Jeśli nie było takiego zamiaru powinna znaleźć się we wstępie choćby krótka wzmianka w tej sprawie, w sytuacji narzucającej się perspektywy empirycznej, pokazującej działanie opisywanej procedury *in action*. Właściwy materiał badawczy mógłby uwzględniać trzy stosowane modele: przed 1 lipca 2015 r., w okresie od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r. oraz po tej ostatniej dacie. Takie badania byłyby z pewnością interesujące i wartościowe, nawet w ramach ograniczenia się tylko do ostatniego ze wskazanych przedziałów czasowych. Perspektywa empiryczno-prakseologiczna, o ile jest możliwa do uwzględnienia ze względu na przedmiot badań, na ogół samoistnie pozytywnie wpływa na jakość rozprawy i podnosi jej wartość poznawczą, a tym samym naukową. Poza tym naturalnym uzasadnieniem tej metody w pracach badawczych jest fakt, że postępowanie karne ze swej istoty jest dyscypliną silnie zakotwiczoną w kontekście empirycznym. Z tego też powodu badanie praktyki funkcjonowania określonych instytucji jest szczególnie ważną częścią badań naukowych w dziedzinie procesu karnego. Poza tym zapewnia ono pracy oryginalność, co stanowi jedno z kryteriów w ocenie rozprawy doktorskiej. Nie ulega wątpliwości, że problematyka rozprawy nadaje się do spojrzenia przez pryzmat praktyki realizacji rozwiązań modelowych. Choć badania empiryczne byłyby ze wszech miar pożądane, to ograniczenie się przez Autorkę do metody teoretyczno-dogmatycznej pozwoliło na osiągnięcie celów rozprawy z pozytywnym skutkiem.

Jak na wstępie stwierdzono, rozprawa doktorska Pani mgr Adrianny Wączek podejmuje problematykę o doniosłym znaczeniu prawnym. Postępowanie odwoławcze jest systemowo ważnym etapem procesu karnego ze względu na imperatywność jego skutków prawnych, wynikającą z ostateczności i stanowczości zapadających na tym etapie rozstrzygnięć. Wskazany motyw przewija się w treści pracy. Z wielości możliwych odniesień tematycznych wybór Autorki padł na postępowanie dowodowe, co oceniam pozytywnie, uznając tak samo,

jak wyrażono w rozprawie, że właściwości i uwarunkowania postępowania dowodowego w największym stopniu rozstrzygają o charakterze, a w konsekwencji o modelu postępowania odwoławczego. Ten wątek został w pracy wyraźnie i stanowczo wyeksponowany, stosownie do wagi i znaczenia postępowania dowodowego w koncepcji postępowania odwoławczego. Tym samym konwencjonalnie wyjściowy element oceny rozprawy doktorskiej, jakim jest ocena wybranego tematu wypada jednoznacznie pozytywnie. Rzeczywiście jest tak, jak stwierdzono we wstępie rozprawy, że zagadnienie postępowania dowodowego w postępowaniu odwoławczym w sprawach karnych nie było dotychczas przedmiotem kompleksowej publikacji typu monograficznego. Należy odnotować, że poza pozycjami obejmującymi drobniejsze formy publikacyjne, został zrealizowany projekt badawczy częściowo odpowiadający tematyce rozprawy pt. „Czy polski model postępowania odwoławczego w sprawach karnych jest rzetelny?” (konkurs „OPUS 8”), sfinansowany przez Narodowe Centrum Nauki (umowa nr UMO-2014/15/B/HS5/02689), na co Autorka zwraca w pracy uwagę. Wskazane fakty nie wpływają jednak na prawdziwość stwierdzenia o braku kompleksowego, monograficznego opracowania na temat postępowania dowodowego w postępowaniu karnym odwoławczym. Tego rodzaju wnioski także podlega ocenie z punktu widzenia wymogu oryginalności, stawianego dysertacjom tego typu, mającego charakter warunku prawnego w przewodzie doktorskim.

Recenzowana doktorska wskazuje na to, jej Autorka jest dobrze zorientowana w opisywanej przez siebie problematyce oraz widać, że ma konkretny pomysł i wizję realizacji powziętego zamysłu badawczego, co już wstępnie wyraża konstruktywny i starannie przygotowany wykaz szczegółowych zagadnień tematycznych, ujęty w spis treści. Treść pracy i wnioski potwierdzają tę ocenę. Należy podkreślić, że recenzowana rozprawa nie składa się z prezentystycznych i sprawozdawczych opisów, lecz jest próbą koncepcyjnego przedstawienia problematyki postępowania dowodowego w postępowaniu odwoławczym, co jest jej zaletą i wartością. Należy dodać, że jest to próba ogólnie udana, choć nie wolna od słabych stron.

Kwestia oceny języka i stylu rozprawy doktorskiej na ogół zamyka się w recenzjach w jednym ogólnym zdaniu. Tym razem jest inaczej. Zwracają uwagę maniery językowe Autorki, wyrażające się ociężałym, skomplikowanym, czasem pretensjonalnym i w wielu miejscach niekomunikatywnym stylem rozprawy. Często zdania mają strukturę wielokrotnie złożoną, albo użyte w nich określenia nie odpowiadają pojęciom prawnym. Co dotyczy pierwszej grupy zarzutów, przykłady musiałyby spowodować istotne zwiększenie objętości recenzji. W kwestii

zaś zarzutu używania niewłaściwych pojęć szczególnie razi częste używanie określenia „zapis normatywny” na oznaczenie przepisu. Język jest ważnym (podstawowym) narzędziem ekspresji własnych myśli, dlatego zdecydowanie wymaga weryfikacji pod kątem jasności, precyzji i komunikatywności, jeśli Autorka miałaby zamiar opublikować swą rozprawę doktorską. Przez wskazane niedoskonałości językowe praca Pani A. Wączek nie jest łatwa w odbiorze, a często i w zrozumieniu jej poszczególnych sformułowań. Często też są powtarzane te same treści, tylko w innym ujęciu językowym, co sprawia wrażenie „bycia w miejscu” w przypadku szeregu analiz. Formułując zarzuty odnoszące się do języka rozprawy, mam na uwadze, że manieryzm w tym zakresie może być nieprzekraczalnym ograniczeniem dla piszącego. Każdy z autorów w jakimś sensie podlega takiemu ograniczeniu, co jednak nie usprawiedliwia Doktorantki. Jednocześnie wymaga podkreślenia dokładność i staranność w warstwie redakcji przypisów, bibliografii, spisu treści, wykazu skrótów, powoływanych orzeczeń i pozostałych elementów zewnętrznej „szaty” rozprawy. Pod tym względem praca jest bez zarzutów.

Recenzowana rozprawa została oparta na solidnej bazie bibliograficznej i orzeczniczej. Bibliografia, zgodnie z alfabetycznym spisem, liczy ponad 360 publikacji, a wśród nich znajduje się jedna pozycja obcojęzyczna. Nie uwzględniono w niej wszystkich pozycji powołanych w przypisach, np. D. Świecki, *Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego a możliwość reformatoryjnego orzekania w instancji odwoławczej w świetle wchodzącej w życie 1 lipca 2015 r. nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, (w:) T. Grzegorzczak (red.), *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, Warszawa 2014. Mimo obszerności powołanej literatury można odnotować brak kilku ważnych - z punktu widzenia tematyki rozprawy – publikacji artykułowych, m. in.: P. Hofmański, S. Zabłocki, *Dowodzenie w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym – kwestie modelowe* (w:) T. Grzegorzczak (red.), *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, Warszawa 2011; A. Komar, S. Pawelec, *Zakres postępowania dowodowego w postępowaniu odwoławczym. Uwagi de lege lata i de lege ferenda* (w:) A. Lach (red.), *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 2014; A. Niegierewicz, *Problematyka uprawnień sądu odwoławczego w świetle zasady prawdy materialnej*” (w:) *Współczesne problemy wymiaru sprawiedliwości. Dowód w procesie karnym w perspektywie porównawczej*, Gil D. (red.), Lublin 2017. W części rozważań historycznych należało uwzględnić dwie pozycje autorstwa J. Skorupki, które

ukazały się w 2023 r. nakładem Wydawnictwa Wolters Kluwer: „*O początku prawa. Szkic o historii procesu karnego w kontynentalnej Europie i Mezopotamii*” oraz „*O procesie sądowym w starożytnych Atenach. Szkic o historii procesu karnego w kontynentalnej Europie i Mezopotamii*”. Zwraca uwagę brak uwzględnienia publikacji z okresu XX-lecia międzywojennego w opisie rozwiązań przyjętych w kodeksie postępowania karnego z 1928 r. Na pozytywną uwagę zasługuje imponujący wykaz powołanego orzecznictwa sądów różnych rodzajów i szczebli (260) i – co istotne – efektywnie wykorzystanego w treści pracy.

Uprzedzając szczegółowe uwagi niniejszej recenzji, stwierdzam, że końcowa ocena rozprawy doktorskiej Pani mgr Adrianny Wączek jest pozytywna, a składa się na nią koncepcyjne ujęcie opisywanego zagadnienia, co pokazuje dobór zagadnień, ich obszerny wykaz oraz treść wywodów, a także sformułowane tezy i wnioski pracy, świadczące o tym, że Autorka ma sprecyzowane poglądy w wypowiedzianych kwestiach i konkretną wizję regulacji postępowania dowodowego w postępowaniu odwoławczym w sprawach karnych i stanowisko w sprawie właściwego modelu odwoławczego. Recenzowana praca nie jest jednak wolna od wad. Poza wspomnianymi, dotyczącymi warstwy językowej, jest o nich bliżej mowa w uwagach szczegółowych.

Recenzowana dysertacja pt. „Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym w procesie karnym” składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów merytorycznych, wniosków (*de lege lata i de lege ferenda*), streszczenia w języku polskim i angielskim. Rozdziały pracy, przybierające formę kolejnych punktów oznaczonych cyframi arabskimi, mają następującą intytulację:

1. Modele postępowania odwoławczego w polskim procesie karnym
2. Model postępowania odwoławczego z perspektywy konstytucyjno-konwencyjnej
3. Modele postępowania odwoławczego w ujęciu prawnoporównawczym
4. Odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji w postępowaniu odwoławczym
5. Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym z perspektywy zasad procesu karnego
6. Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym według przepisów Kodeksu postępowania karnego z 1997 r.
7. Orzekanie reformatoryjne na skutek przeprowadzenia dowodów ścisłych przed sądem odwoławczym

UWAGI SZCZEGÓŁOWE

We wstępie znajdują wszystkie tradycyjne treści. Autorka uzasadnia wybór tematu rozprawy, wskazując zwłaszcza na aktualność tematyki rozprawy, niestabilność regulacji w tym zakresie oraz brak publikacji o charakterze monograficznym na temat postępowania dowodowego w postępowaniu odwoławczym. Przedstawia także sygnalizacyjny opis zagadnień podejmowanych w rozprawie oraz informację w sprawie zastosowanych metod badawczych. Stawia też wyjściową hipotezę, zawartą w pytaniu: czy zmiana normatywna art. 452 kpk, polegająca na uchyleniu przepisu, przewidującego zakaz przeprowadzania przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego co do istoty sprawy wpłynęła na kształt modelu postępowania odwoławczego ?.

Rozdział 1 pt. „Modele postępowania odwoławczego w polskim procesie karnym” jest wprowadzeniem w tematykę pracy oraz w terminologię bliską opisywanej problematyce. Wyjaśniając pojęcie „model postępowania odwoławczego”, Autorka odwołuje się do definicji wypracowanych przez doktrynę procesu karnego, w tym na gruncie prac nad „modelem postępowania przygotowawczego”, samodzielnie wskazuje desygnaty pojęcia, ale ostatecznie nie proponuje własnej definicji. Wiele sformułowań tego rozdziału musi zmierzyć się z zarzutem niejasności i niekomunikatywności, co niekiedy dotyczy całych obszernych fraz. Główną jego treść stanowi opis istniejących modeli postępowania odwoławczego w polskim procesie karnym. Można mieć wątpliwość, czy „polska perspektywa” była dobrym wyborem na początkową treść rozprawy, zwłaszcza w kontekście podjętego zamiaru rekonstrukcji właściwości poszczególnych modeli odwoławczych. W tym zakresie rozwiązania naszego prawa mają charakter wtórny i są tylko recepcją koncepcji oryginalnych.

Autorka – oprócz modeli klasycznych (apelacyjny, rewizyjny) wyodrębniła również model kasacyjny. W rozwiązaniach polskich kodeksów ten ostatni nigdy nie występował. Zasadniczo określenie to występuje w pojęciowej zbitce „model apelacyjno-kasacyjny” i opiera się na wyróżnieniu uzupełniających się, a nie wykluczających środków tworzących system odwoławczy. Zasadnie wyodrębniono model mieszany, będący połączeniem wyżej wskazanych. Jest on obecnie na tyle charakterystyczny dla współczesnych regulacji karnoprosesowych, że wyróżnienie to jest w pełni uzasadnione. Różnice między systemami prawnymi polegają na nierównym udziale rozwiązań składających się na zasadnicze modele odwoławcze, co zostało w pracy szeroko opisane.

W prezentacji wyróżnionych modeli zasadniczych treści współczesne przeplatają się z historycznymi, co rodzi wrażenie chaosu treści rozdziału 1, zwłaszcza w części dotyczącej modelu apelacyjnego. Dla przejrzystości opisu wskazane byłoby wyselekcjonowanie wątków historycznych i uczynienie z nich osobnego rozdziału pracy, zwłaszcza że wątki te wykraczają poza perspektywę obu polskich historycznych kodeksów postępowania karnego. Z pewnością ciekawe byłoby odtworzenie ewolucji kształtowania się prawa do odwołania od wyroku w procesie karnym przed wykształceniem się opisywanych modeli. Autorka wskazuje jedynie na pojedyncze fakty z odległej przeszłości. Konwencja wyodrębnienia części historycznej, często stosowana w pracach poświęconych prawu, bierze się z częściowej niekwantyfikowalności faktów historycznych, zwłaszcza z bardziej odległych czasów, ich rozproszenia, fragmentaryczności, trudności z komparatystyczną analizą pojęć i instytucji oraz ich niepełnej przystosowalności do ich współczesnych odpowiedników. Mimo tych trudności rekonstrukcja historycznych korzeni współczesnych instytucji prawnych jest zawsze zadaniem wartym podjęcia. Poza tym, wyodrębniając rozdział historyczny, unika się też chaosu mieszania różnych treści oraz wrażenia ich nadmiaru. To ostatnie jest zwłaszcza związane z bardzo szczegółowym przedstawieniem regulacji kodeksu postępowania karnego z 1928 r. Rozważania na temat modelu apelacyjnego zostały zdominowane przez odniesienia do tego aktu, przy czym - jak wcześniej zaznaczono - przyjęta w nim koncepcja nie ma oryginalnego charakteru, lecz jest recepcją rozwiązań francuskich. Pisząc o modelu apelacyjnym, bazą wyjściową należało uczynić francuski pierwowzór, zaś niemiecki w przypadku modelu rewizyjnego. Ciekawym zabiegiem byłaby odpowiedź na pytanie o genezę zróżnicowania tych modeli, co dla konstrukcji powszechnego procesu karnego okazało się brzemienne i trwałe w skutkach. W celu zneutralizowania wspomnianego poczucia nadmiaru treści rozdziału 1 należało podzielić całość, składającą się na prezentację kolejnych modeli odwoławczych na mniejsze jednostki tematyczne, co pozytywnie wpłynęłoby na przejrzystość i uporządkowanie opisu.

W części zawierającej charakterystykę poszczególnych modeli odwoławczych Autorka formułuje szereg trafnych stwierdzeń i konkluzji na temat właściwości każdego z nich. Zasadnie wykazuje, że nazwa środka zaskarżenia automatycznie nie rozstrzyga o jego charakterze, lecz decyduje o tym zespół właściwości i na tę okoliczność podaje właściwe przykłady. W przypadku każdego z wyróżnionych modeli odwoławczych przedstawiono obszerną i ciekawą charakterystykę, eksponującą poszczególne właściwości, mające

konstytutywny wpływ na ich systemową tożsamość. Autorka nie ogranicza się do samej prezentacji modeli odwoławczych, ale także przedstawia ich ocenę, pod kątem zalet i wad każdego z nich. Stawia też pytania, na które samodzielnie odpowiada, wykorzystując poglądy przedstawicieli doktryny w analizowanych kwestiach oraz orzecznictwo sądowe. Konsekwentnie, trafnie Doktorantka dowodzi, że kształt postępowania dowodowego ma rozstrzygające znaczenie dla kwalifikacji systemu z punktu widzenia jego przynależności do danego modelu odwoławczego, ale właściwie wskazuje również pozostałe elementy tej przynależności. Ostatecznie przyjmuje, że zmiany zapoczątkowane w 2015 r. zmierzały w kierunku przyjęcia właściwego modelu odwoławczego przez polskiego ustawodawcę ze względu na zapewnienie lepszych warunków realizacji zasady prawdy materialnej oraz innych wartości. W tym celu postuluje nadanie przepisowi art. 452 § 1 kpk następującego brzmienia: „Sąd odwoławczy może przeprowadzić postępowanie dowodowe co do istoty sprawy”. Podzielam to stanowisko, zastrzegając, że w recenzji rozprawy naukowej nie chodzi o zgodność poglądów recenzenta z wypowiedzianymi przez jej autora. Słusznie też zwrócono uwagę na zależność między konstrukcją pozostałych etapów postępowania karnego a obowiązującym modelem odwoławczym, dowodząc, że system karnoprosowy funkcjonuje na zasadzie układu wzajemnych interakcji poszczególnych jego elementów.

Rozdział 2 pt. „Model postępowania odwoławczego z perspektywy konstytucyjno-konwencyjnej” jest poświęcony określeniu wzorca dla systemu kontroli orzeczeń w sprawach karnych, uwzględniającego Konstytucję RP oraz najważniejsze akty prawa międzynarodowego, na czele z Europejską Konwencją Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych. Autorka przyjmuje, że o poprawności modelu postępowania odwoławczego decyduje spójność między rozwiązaniami krajowymi i międzynarodowymi. Tego rodzaju teza brzmi ciekawie, gdyż wartościuje modele odwoławcze nie pod kątem porównania ich poszczególnych właściwości, lecz z perspektywy ich zgodności z wypracowanymi standardami postępowania odwoławczego. Punktem wyjścia jest dla Autorki konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania (art. 176) i jej elementy ujęte w prawo dostępu do sądu drugiej instancji, wymóg powierzenia – co do zasady – rozpoznania sprawy sądowi wyższego rzędu oraz odpowiednie ukształtowanie procedury przed sądem drugiej instancji. Jest to analiza bardzo obszerna i staranna. Nieoczywisty jest natomiast powód podziału rozważań na ten temat na dwa osobne i rozdzielone podpunkty, oznaczone jako 2.2 i 2.4.).

Druga część rozdziału 2 koncentruje się na międzynarodowych standardach prawa do skarżenia orzeczeń. Autorka analizuje regulację art. 6 art. 1 i art. 13 Konwencji oraz art. 14 ust. 5 MPPOiP, wykorzystując w swych rozważaniach literaturę poświęconą zwłaszcza zasadzie rzetelnego procesu oraz orzecznictwo ETPC dla sformułowania własnego stanowiska w kwestii zgodności obowiązującego modelu postępowania odwoławczego ze standardami konstytucyjnymi i konwencyjnymi i na tak postawiony problem udziela odpowiedzi pozytywnej, z czym trudno polemizować. Mając na uwadze opisywane regulacje zagraniczne, zwłaszcza występujące w nich ograniczenia kontroli instancyjnej można nawet uznać, że nasze rozwiązania wyróżniają pozytywnie poziomem gwarancyjności. Zwraca jednak uwagę brak w tym rozdziale odniesienia do art. 2 Protokołu 7 do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Ta regulacja jest głównym źródłem konwencyjnego prawa do odwołania w sprawach karnych, a tym samym podstawowym kryterium oceny zgodności przepisów wewnętrznych ze standardami Konwencji.

Rozdział 3 pt. „Modele postępowania odwoławczego w ujęciu prawnoporównawczym”
Dokonana charakterystyka modeli odwoławczych obowiązujących w wybranych porządkach prawnych nie ma charakteru autonomicznego, lecz jest podporządkowana zadaniu porównania z rozwiązaniami przyjętymi przez polskiego ustawodawcę. Tak ujęta perspektywa komparatystyczna ma służyć odpowiedzi na pytanie w przedmiocie koncepcji postępowania odwoławczego przyjętej w naszym kodeksie postępowania karnego na tle rozwiązań występujących w państwach, które najczęściej bierzemy pod uwagę w badaniach prawnoporównawczych. Przez ich analizę oraz zestawienie z właściwymi regulacjami naszego kodeksu Autorce udało się uzyskać odpowiedź na ten temat oraz zrealizować zasadniczy cel badań tego typu, jakim jest – poza znaczeniem kognitywnym – cel komparatystyczny. Podstawą analizy tego rozdziału są systemy odwoławcze: Niemiec, Włoch, Francji i *common law*. Każdy z nich został potraktowany z jednakową uwagą, mimo początkowego wniosku o najdalej idącym podobieństwie obecnego modelu odwoławczego w sprawach karnych do koncepcji przyjętej przez niemieckiego ustawodawcę. Z tym stanowiskiem należy się zgodzić. W rozważaniach na temat Francji należałoby wyraźnie podkreślić, że zasada instancyjności nie jest uznawana za zasadę konstytucyjną, a *expressis verbis* w *Code de procédure pénale* została wyrażona dopiero wraz z wejściem w życie ustawy n° 2000-516 z 15 czerwca 2000 r. *renforçant la protection de la présomption d'innocence et les droits des victimes*. Wówczas w *Article préliminaire* znalazł się przepis, zgodnie z którym „Każdy skazany ma prawo do rozpatrzenia swojego wyroku skazującego przez inny sąd”. Użyta formuła nie stanowi o

powszechności prawa do apelacji, lecz wyraża prawo do poddania wyroku skazującego kontroli, które - nawet w przypadku braku apelacji – może być realizowane w ramach wykorzystania instytucji kasacji. Ze względu na wyłączenie niektórych grup rozstrzygnięć lub z uwagi na treść orzeczenia sądu pierwszej instancji, prawo apelacji nie ma we Francji charakteru absolutnego. Mimo to konwencyjny standard, wynikający z art. 2 Protokołu 7 jest zachowany. Piszac o modelu postępowania odwoławczego w systemie angloamerykańskim, Autorka eksponuje różnice w porównaniu z systemami prawa kontynentalnego, wskazując na trend przenikania do tych ostatnich koncepcji właściwych dla *common law*, zwłaszcza na skutek wzrostu znaczenia w nich zasady kontrydiktoryjności.

Rozdział komparatystyczny zostały oparte w całości na literaturze polskojęzycznej. W przypadku tego typu treści narzuca się konieczność wykorzystania oryginalnych źródeł bibliograficznych.

Rozdział 4 pt. „Odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji w postępowaniu odwoławczym”. Strukturalnie i merytorycznie wątpliwe jest wyodrębnienie w osobny rozdział rozważań poświęconych odpowiedniemu stosowaniu przepisów postępowania przed sądem pierwszej instancji w postępowaniu odwoławczym, jak również ich umiejscowienie. W ten sposób modelowe wywody rozdziałów poprzedzających oraz następnego przerywa zagadnienie o typowo proceduralnym znaczeniu. Po epizodycznej analizie rozdziału 4 Autorka ponownie podejmuje zagadnienia o charakterze systemowym, przedstawiając postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym z perspektywy naczelných zasad procesu karnego. Nie negując zasadności rozważań wokół przepisu art. 458 kpk, należy uwzględnić inną proporcję znaczenia tego zagadnienia oraz uznać nieadekwatność lokalizacji tych rozważań, dla których wystarczające byłoby ujęcie w formie podpunktu w części poświęconej kwestiom proceduralnym postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym. Wystarczające byłoby ograniczenie analizy klauzuli „odpowiedniości” do kwestii dowodowych, z pominięciem na ogół dobrze znanej teorii na temat jej rozumienia oraz wątku systematyki kodeksowej i ogólnych odniesień do regulacji „Zasad techniki prawodawczej”. W to miejsce warto odesłać do podstawowej literatury, podejmującej zagadnienie formuły o odpowiednim stosowaniu przepisów (np. S. Wronkowska, M. Zieliński, *Problemy i zasady redagowania tekstów prawnych*. Warszawa 1993; J. Nowacki, *Odpowiednie stosowanie prawa*, PiP 1964/3; J. Wróblewski, *Przepisy odsyłające*, ZNUŁ 1964/35; L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002; A.

Błachnio-Parzych, *Przepisy odsyłające systemowo (wybrane zagadnienia)*, PiP 2003/1) oraz powołać pozycje typu komentarzowego, w których jest odpowiedź na rozmaite kwestie szczegółowe związane z interpretacją art. 458 kpk. Nie mam natomiast zastrzeżeń do treści samych wywodów rozdziału 4, choć generalnie nie wnoszą one wiele do całości rozprawy.

Rozdział 5 pt. „**Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym z perspektywy zasad procesu karnego**”. Perspektywa naczelných zasad procesu na etapie realizacji postępowania dowodowego w stadium odwoławczym stanowi ważny aspekt recenzowanej pracy. Wybór Autorki obejmuje podstawowe dla tego zakresu zasady procesowe, z pewnym zastrzeżeniem dotyczącym zasady rzetelnego procesu, która nie jest wyborem oczywistym ze względu na doktrynalne kontrowersje wokół jej kwalifikacji i miejsca w systemie zasad. Nie negując dokonanego typologicznego wyróżnienia zasady rzetelnego procesu karnego, należało uzasadnić ten wybór i umiejscowienie na pierwszym planie. Poza tym Autorka przekonująco wyjaśnia założenia i atrybuty rzetelnego postępowania dowodowego na etapie odwoławczym. Ta ocena ogólnie rozciąga na prezentację pozostałych naczelných zasad. Można rozważać zasadność uwzględnienia jeszcze innych zasad, np. kontradiktoryjności albo domniemania niewinności. Zabrakło na koniec tych rozważań syntetycznego podsumowania, które również nie pojawia się integralnie we wnioskach rozprawy. W treści pracy najszerzej przewija się odniesienie do zasady prawdy materialnej w aspekcie jej strukturalnego znaczenia w modelu apelacyjnym. Byłoby ważne poznać zdanie Doktorantki na temat warunków i możliwości realizacji opisywanych zasad procesu karnego w postępowaniu dowodowym przed sądem odwoławczym i ocenę co do ich spójności z obowiązującym modelem odwoławczym.

Rozdział 6 pt. „**Postępowanie dowodowe przed sądem odwoławczym według przepisów Kodeksu postępowania karnego z 1997 r.**”. Rozważania tego rozdziału koncentrują się na aspektach proceduralnych postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym. W tej obszernej prezentacji Autorka podejmuje szereg kwestii o kluczowym znaczeniu dla tej problematyki. Wychodząc od zagadnień modelowych, takich jak: granice rozpoznania sprawy, pojęcie postępowania dowodowego i pozycja tego etapu w strukturze rozprawy apelacyjnej, następnie przeprowadza analizę kwestii szczegółowych postępowania dowodowego na etapie odwoławczym, z uwzględnieniem trzech cezur czasowych: przed 1 lipca 2015 r., między 1 lipca 2015 r. a 15 kwietnia 2016 r. oraz po tej dacie. Jej główną osią jest regulacja art. 452 kpk i jej zmiany we wskazanym okresie. Dzięki przyjętej perspektywie temporalnej – mimo jej częściowo historycznego charakteru – Autorce udało się pokazać dynamizm zmian prawnych,

prowadzących do ukształtowania nowego modelu postępowania odwoławczego. Opisując różne detaliczne związane z tym zagadnienia proceduralne, Autorka zasadniczo nie rezygnuje z optyki modelowej swych rozważań. Przedstawiane w rozprawie zagadnienia prawne postrzega systemowo, szeroko i analitycznie w celu pokazania procesu transformacji rozwiązań wpływających na kształt postępowania dowodowego, a w konsekwencji na powstanie nowej koncepcji postępowania odwoławczego. Niekiedy analizy są zbyt detaliczne, np. w zakresie struktury granic środka odwoławczego i szczegółowej prezentacji poglądów doktryny na ten temat, czy pojęcia „postępowanie dowodowe”. Wiele z rozważanych kwestii zasługuje na osobny doktorat albo nadmiernie oddala się od zasadniczego tematu rozprawy (np. co do opisu struktury rozprawy odwoławczej). Wysoko oceniam rozważania tego rozdziału na temat prekluzji dowodowej, choć należałoby oczekiwać zajęcia bardziej wyraźnego stanowiska w tej sprawie, zwłaszcza z punktu widzenia zgodności instytucji z koncepcją postępowania odwoławczego, opartą na zwiększonej apelacyjności systemu.

Rozważania na gruncie aktualnego stanu prawnego ogniskują się wokół najważniejszych wyszczególnionych przez Autorkę elementów regulacji postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym. Są to: zakres postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym; inicjatywa dowodowa; właściwości wniosku dowodowego; przesłanki jego oddalenia; rodzaje dowodów z perspektywy podziału na dowody swobodne i ścisłe i ograniczenia w przeprowadzaniu dowodów na tym etapie. Każde z wymienionych zagadnień cząstkowych zostało starannie omówione, z uwzględnieniem konieczności selekcyjnego opisu, wymuszonego tematem rozprawy.

Rozdział 7 pt. „**Orzekanie reformatoryjne na skutek przeprowadzenia dowodów ścisłych przed sądem odwoławczym**”. Wyodrębnienie w osobny rozdział zagadnienia orzekania reformatoryjnego należy uznać za zabieg uzasadniony. Reformatoryjność obecnego systemu odwoławczego jest ważną cechą współkształtującą model tego postępowania. Zagadnienie to ma ścisły związek z koncepcją postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym. Te zależności zostały szeroko omówione w ramach analizy przepisu art. 437 § 2 kpk i art. 452 kpk.

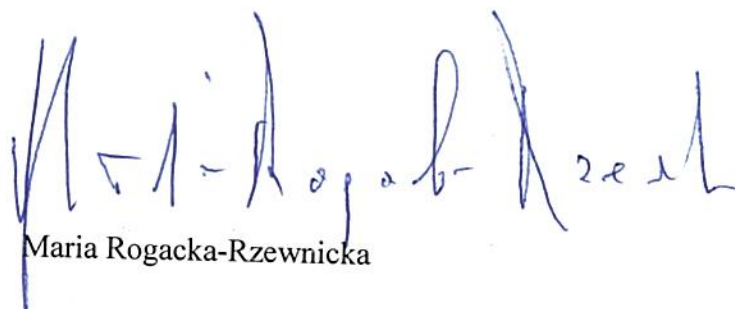
Pracę kończą wnioski (*de lege lata* i *de lege ferenda*), ujęte w pkt 8. Pierwsze zawierają główne tezy pracy, sformułowane na podstawie przeprowadzonych analiz, zaś drugie stanowią projekcję rozwiązań - według Autorki – właściwych i pożądanых. Wnioski odzwierciedlają

poruszone w pracy kwestie. Są z nimi spójne, podobnie, jak łącznie tworzą spójny przekaz poglądów Autorki w kwestiach składających się na problematykę rozprawy. Jedyna uwaga dotyczy zasadności formułowania wniosków w sposób bardziej syntetyczny i konkludujący, co w szczególności odnosi się do podsumowania regulacji art. 452 kpk.

WNIOSKI

Stwierdzam, że – mimo wykazanych wad i niedoskonałości - recenzowana praca jest opracowaniem ważnego zagadnienia prawnego o wartości naukowej odpowiadającej wymaganiom określonym w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.), stawianym rozprawom doktorskim.

Wobec powyższego rekomenduję podjęcie dalszych działań w przewodzie doktorskim Pani mgr Adrianny Wączek.



Maria Rogacka-Rzewnicka